

CONCEPT

Programmaplan Duurzaamheid

versie publiek – 5 juli 2020

Ruimte voor een duurzame toekomst

gemeente
Hoeksche Waard

Inhoudsopgave

1. Context en aanleiding
2. Visie en ambitie
3. Programmadoelen
4. Inspanningen en activiteiten
5. Veranderaanpak
6. Monitoring en programmasturing
7. Communicatie
8. Samenhang programma's

1. Context en aanleiding

Hoeksche Waard is een vitaal en leefbaar eiland. Strategisch gelegen tussen de hoogstedelijke gebieden rondom Rotterdam en Dordrecht en het bijzondere Deltagebied, en al van oudsher een gebied met een agrarisch karakter. Land werd hier specifiek voor gewonnen en ingepolderd. Honderden jaren leverde dit kleine agrarische gemeenschappen op die erg op zichzelf waren. Mensen stonden dicht bij de natuur en gingen er zuinig mee om. Dat zit nog steeds in de Hoeksche Waardse cultuur. Toch is de afstand tot de natuur door de jaren heen groter geworden, omdat we de natuur als vanzelfsprekend beschouwen. Maar zo vanzelfsprekend is deze niet. Net als iedereen heeft ook de Hoeksche Waarder de opgave om zijn leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Vandaar dat verduurzaming één van de vijf hoofdopgaven van gemeente Hoeksche Waard is.

Klimaatverandering

Het klimaat verandert. De gemiddelde temperatuur op aarde stijgt snel, mede door menselijk handelen in de afgelopen eeuw. Dit heeft grote gevolgen. Smeltende ijskappen op de Noord- en Zuidpool zorgen voor een stijgende zeewaterspiegel. Ook het weer wordt steeds onheilspellender met periodes van langdurige droogte, enorme hitte en dan weer extreme regenval in korte tijd. Deze ontwikkelingen hebben almaar meer effect op onze samenleving. Deels moeten we hier ons al op voorbereiden (klimaatadaptatie). Tegelijkertijd moeten we zorgen dat het niet veel slechter gaat worden. Het terugdringen van de CO₂-uitstoot vormt daartoe de belangrijkste basis. Dat betekent onder andere minder gebruik van fossiele energiebronnen en overstappen op duurzame bronnen (energietransitie en circulaire economie).

Verstoorde balans

Een leefbare planeet vraagt om een goede balans tussen mens en natuur. De afgelopen decennia is deze balans steeds meer verstoord door overbevolking, de consumptiemaatschappij en economische afwegingen op korte termijn. Veel dier- en plantensoorten zijn daardoor uitgestorven. Ook heeft de mens door allerlei niet natuurlijke ingrepen – denk aan gebruik chemische insecticiden in de landbouw – de balans alleen maar meer verstoord. Deze negatieve spiraal moet met grote daadkracht doorbroken worden. Veranderingen in denken en doen zijn hard nodig om het evenwicht en de biodiversiteit te herstellen.

Eiland in transitie

Ook in Hoeksche Waard merken we de gevolgen van de klimaatverandering. Door de droogte van de afgelopen jaren zijn agrarische ondernemers genoodzaakt om onder meer te investeren in zoetwatervoorziening om de landbouwproductie op peil te houden. Ook in de natuur zijn de gevolgen merkbaar. De diversiteit aan dieren en planten loopt schrikbarend terug. Ondanks het landelijke karakter van Hoeksche Waard ontkomen we ook niet aan de effecten van de sterk stijgende temperaturen in de Hoeksche Waardse samenleving. Risicogroepen in de bevolking, waaronder ouderen of mensen met gezondheidsproblemen, zijn mogelijk gevoeliger voor de gevolgen daarvan. Ondergelopen straten en kelders door heftige regenval in een korte periode komen vaker voor. Tegelijkertijd zien we in Hoeksche Waard de energietransitie plaatsvinden. Windparken aan de randen van het eiland rijzen op vanuit het landschap en zonnepanelen op de daken vormen meer en meer een regulier straatbeeld.

Nieuwe kijk op de samenleving

Doorgaan op de oude weg is geen optie. Een duurzame relatie tussen mens en natuur vereist dan ook een dynamische en vernieuwde kijk op de inrichting van onze samenleving. Een nieuwe blik op het energieverbruik, waar het vandaan komt, en op het inrichten en beheren van de openbare ruimte. Ook willen we toewerken naar een circulaire economie, waarbinnen grondstoffen hun waarde behouden en afval drastisch wordt verminderd. Bovendien draagt een dergelijke economie bij aan de CO₂-reductie. Daarnaast moeten we verder bouwen aan de balans tussen de voedselproductie en de natuur op de korte en lange termijn. En naar het waterbeheer door de klimaatverandering, de inrichting en mogelijke uitbreidingen van onze dorpen en de manier waarop we ons van A naar B verplaatsen. Verduurzaming raakt alle sectoren, beleidsterreinen en daarmee onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Ondanks de urgentie kunnen we de samenleving niet à la minute veranderen, maar moeten we gefaseerd stappen maken richting een duurzame Hoeksche

Waard. Want we willen vitaal en leefbaar blijven als eiland. Dit vraagt om een slimme integrale programmatische aanpak.

Leeswijzer

De aanpak rond duurzaamheid hebben we programmatisch uitgewerkt. We hebben in hoofdstuk 1 de context en aanleiding van deze opgave weergegeven, en het proces dat de afgelopen maanden doorlopen is. Die context is in hoofdstuk 2 opgetrokken naar de visie en ambitie van de opgave duurzaamheid. In de hoofdstukken 3 en 4 zijn deze vertaald naar strategische en operationele doelen, en naar inspanningen voor de eerste fase van dit programmaplan, waarmee de doelen behaald kunnen worden. De manier waarop, de veranderaanpak, staat in hoofdstuk 5. De hoofdstukken 6 tot en met 9 betreffen organisatorische aspecten die nodig zijn voor de realisatie van dit programma. Verschillende relevante rapportages zijn als bijlage toegevoegd. In hoofdstuk 10 geven we de samenhang weer tussen de verschillende opgaven waar gemeente Hoeksche Waard voor staat.

Cijfers en gegevens duurzaamheid Hoeksche Waard

Algemeen

- Hoe staan we er nu voor (CO2-uitstoot/-reductie (bron: klimaatmonitor).
- Wat gebeurt er als we niets doen? (iets over zeespiegelstijging en gevolgen voor Hoeksche Waard). Misschien wel hoogteligging van Hoeksche Waard en als de zeespiegel stijgt wat dat voor Hoeksche Waard betekent. (bron: klimaatstresstest)

Cijfers energietransitie

- Hoeveel elektriciteit gebruiken we in HW en hoeveel wekken we duurzaam op? En wat is het verschil? Dus de opgave (bron: concept RES)
- Aantal zonnepanelen op de daken. (bron: ???)
- Hoeveel gewone auto's zijn er in HW en hoeveel duurzame auto's. (bron: ???)
- Of: Huidige mobiliteitsmix (auto, fiets, ov, overig). (bron: ???)

Cijfers circulair

- Aantal kg restafval en scheidingspercentage daarvan.
- Aantal kg ingezameld plastic.
- In 2019 werd er voor zo'n 86.000 ton aan nieuwe bouwmaterialen gebruikt voor nieuwbouwwoningen in Hoeksche Waard. Vergelijking toevoegen. Wat is er bespaard bij de Boezem?

Cijfers Klimaatadaptatie

- Cijfers klimaatstresstest.
- Gebieden gevoelig voor droogte
- % Hoeksche Waard lager dan 5 onder water.
- Kwetsbare locatie voor hitte en water.

Cijfers Biodiversiteit

- Waarom biodiversiteit? Hoeveel soorten planten waren er 50 jaar geleden en hoeveel nu?
- 165 ha. = oppervlakte akkerranden onder ANLb* in HW in 2020. Van de hoeveel ha. landbouwgrond?
- Ca. 80 ha. = oppervlakte weidevogelbeheer onder ANLb* in 2020. Daarvan is ruim 90% (72 ha.) zwaar beheer, ofwel: beheer met rustperiode, waarvan bijna 2 ha. rust en plasdras.
- Aantal bedrijven dat deelneemt aan agrarisch natuurbeheer binnen leefgebied open akker in 2020: 90. Ten opzichte van hoeveel bedrijven is dat?
- Er zijn 98 verschillende bijensoorten in Hoekse Waard, waaronder bijzondere soorten als de moshommel en de roodrandzandbij.

*ANLb = agrarisch natuurbeheer

Cijfers voor monitoring en sturing

- Energievraag naar en energieverbruik van elektriciteit, warmte en brandstoffen (afkomstig uit recente voorlopige concept-RES).
- Duurzame mobiliteit? Aantal oplaadpunten, waterstofbussen, elektrische auto's, misschien deelauto's.

2. Visie en ambitie

De circulaire economie inrichten, de biodiversiteit optimaliseren, de energietransitie uitvoeren en de klimaatadaptatie verwezenlijken. Dat zijn dé ambities voor onze opgave op weg naar een duurzame(re), klimaatneutrale Hoeksche Waard.

We willen een duurzaam eiland waar we trots op zijn en dat helemaal klaar is voor de toekomst. Waar het fijn wonen, werken en recreëren is en blijft. Waar we met elkaar kunnen blijven genieten van de natuur, de rust en de ruimte. Al dat moois willen we behouden, versterken en doorgeven aan toekomstige generaties. Een uitdaging waarvoor de hele Hoeksche Waard staat en die van iedereen inspanningen vraagt. Als gemeente zijn we medeverantwoordelijkheid en hebben we een voorbeeldfunctie. Deze opgave moeten we dan ook samen realiseren. Dat vraagt om transparantie en communicatie. Dat betekent duidelijk maken wat we doen als gemeente, waarom we het doen en wat we daarbij verwachten van onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, bezoekers, partners en energiebedrijven. Achteroverleunen is geen optie. We moeten nu iets doen. Ons gedrag aanpassen. Bewustwording stimuleren dat we samen werken aan anders denken en doen, zodat we stappen kunnen maken om Hoeksche Waard echt duurzamer te maken. Bewuster omgaan met de natuur en het milieu, bewuster consumeren, niet zomaar iets weggooien, de CO₂-uitstoot verminderen door bijvoorbeeld minder autogebruik, materialen hergebruiken, woningen goed isoleren, zorgen voor gesloten kringlopen (circulair), onze flora en fauna in stand houden...

Onze ambitie: Hoeksche Waard klimaatneutraal* in 2050

Inspanningen zijn nodig om onze ambitie te verwezenlijken. Die ambitie is kort maar krachtig: Hoeksche Waard klimaatneutraal in 2050. Daarmee bedoelen we dat alles wat we in Hoeksche Waard doen geen negatieve gevolgen heeft voor het klimaat. De CO₂-uitstoot en die van andere broeikasgassen is dan nul. Dit betekent dat we CO₂-uitstoot reduceren en deze compenseren waar dat niet mogelijk is. Daarnaast moeten we inspelen op de veranderingen die de opwarming van de aarde met zich meebrengt. We doen dit, omdat we willen dat de toekomstige generaties net zo van de Hoeksche Waard kunnen genieten als dat wij dat nu doen. Dat vraagt om verbinding, vindingrijkheid en daadkracht om dit samen met inwoners, ondernemers en partners op te pakken. Om de ambitie waar te maken, moeten we aan de slag met de volgende programmathema's en willen we hierop versnellen:

- De energietransitie uitvoeren door energie te besparen en alleen nog maar schone door onszelf geproduceerde energie te gebruiken.
- De circulaire economie inrichten, waarbij grondstoffen hun waarde behouden en afval niet meer bestaat.
- De biodiversiteit optimaliseren / stimuleren, waarbij we ons rijke gebied met inheemse dieren, micro-organismen en plantensoorten verbeteren en versterken.
- De klimaatadaptatie verwezenlijken, waarbij we klimaatrobuust en zodoende voorbereid zijn op extremer weer, zoals droogte, hitte en korte, hevige regenbuien.

Op de goede weg

Er zijn al verschillende voorbeelden die laten zien dat we op al deze terreinen op de goede weg zijn naar een duurzame Waard. Kijk naar de proef van provincie Zuid-Holland, Connexxion, Goeree-Overflakkee en Hoeksche Waard met bussen die rijden op waterstof. Deze 'vergroening' van het busvervoer past in de ambitie van de provincie en onze gemeente om het gebruik van fossiele brandstoffen te vervangen door groene, duurzame alternatieven. De multifunctionele accommodatie Boezem & Co is een mooi voorbeeld van het hergebruik van materialen. Zo werden hier oude spijkerbroeken van onze inwoners ingezet als isolatiemateriaal. Ook de akkerranden zijn een prachtig voorbeeld van verbinding tussen voedselproductie en agrarisch natuurbeheer enerzijds en landschappelijke kwaliteiten en biodiversiteit anderzijds. Daarbij beschermen de akkerranden niet alleen gewassen, maar ziet het er ook nog eens mooi uit. Het is bovendien mooi dat het initiatief vanuit de landbouwsector zelf is gekomen. Het laat zien hoe je als (agrarische) ondernemer zelf kunt bijdragen aan een duurzame Hoeksche Waard.

Nog een voorbeeld is het opwekken van wind- en zonne-energie, onder meer via de ontwikkeling van windpark Oude Mol in Strijensas en het zonnepark van Suiker Unie in Puttershoek. Goed voor de realisatie hiervan is dat omwonenden, de ontwikkelaar en de gemeente continu in gesprek met elkaar zijn en blijven.

Doordacht en samen

Van belang bij alle stappen die we nemen is dat we blijven nadenken over wat we doen. Niet overhaast te werk gaan, maar doordacht en (altijd) samen. Hoewel we in Hoeksche Waard best wel een mentaliteit hebben van 'doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg' en we te maken hebben met 'harde' doelstellingen, kan een beetje dromen in dit verband geen kwaad. Want zou het niet mooi zijn als we de lat nog hoger kunnen leggen met z'n allen en onze prachtige Hoeksche Waard nog beter achterlaten dan ze nu al is? Hoe dan ook, Hoeksche Waard biedt en verdient ruimte voor een duurzame toekomst.

*Klimaatneutraal is hetzelfde als CO2-neutraal. Een proces is klimaatneutraal als het niet bijdraagt aan klimaatverandering. Energieneutraal is wat anders dan klimaatneutraal. Om klimaatneutraliteit te realiseren, moet je eerst energieneutraal zijn. Energieneutraal houdt in dat we alle energie die we gebruiken duurzaam opwekken.

3. Programmadoelen

In onze visie en ambitie hebben we een richtinggevend kader en een wenkend perspectief gegeven voor de verduurzaming van Hoeksche Waard. Vanuit deze visie en ambitie zijn de programmathema's gedestilleerd die in onderlinge samenhang bijdragen aan het behalen van de beoogde ambitie(s). In dit hoofdstuk vertalen we de programmathema's naar strategische en operationele doelen. In hoofdstuk 4 brengen we deze doelen samen met de daarvoor benodigde inspanningen.

In dit duurzaamheidsprogramma hanteren wij drie termijnen, namelijk:

- Ambitie op de lange termijn; strategische doelen (2040/2050)
- Wenkend perspectief; operationele doelen (2030)
- Uitvoering van het college- en raadsprogramma; inspanningen en activiteiten (2022 - zie hoofdstuk 4)

3.1 Strategische doelen

Onze ambitie is Hoeksche Waard klimaatneutraal in 2050. Om dit te bereiken, gaan we aan de slag met de volgende vier strategische doelen en zullen we hierop versnellen:

1. Hoeksche Waard is energieneutraal in 2040
2. In 2050 is Hoeksche Waard 100% circulair
3. In 2050 hebben we veerkrachtige ecosystemen in Hoeksche Waard
4. Hoeksche Waard is in 2050 volledig klimaatadaptief

Hoeksche Waard is energieneutraal in 2040

In 2016 hebben de vijf voormalige gemeenten de ambitie vastgesteld voor Hoeksche Waard om in 2040 energieneutraal te zijn. Deze doelstelling is ambitieuzer dan de landelijke streefdatum 2050. Een energieneutrale Hoeksche Waard levert een grote bijdrage aan onze klimaatdoelstelling.

In 2050 is Hoeksche Waard 100% circulair

Omdat de grondstoffenvoorraad eindig is en snel opraakt, werkt gemeente Hoeksche Waard toe naar een circulaire economie. Binnen zo'n economie behouden grondstoffen hun waarde en bestaat er geen afval meer. Daarnaast levert een circulaire economie een belangrijke bijdrage aan de CO2-reductie. En zorgt deze voor het ontstaan van nieuwe sectoren en nieuwe werkgelegenheid. Bovendien worden we zo minder afhankelijk van de import van primaire grondstoffen.

In 2050 hebben we veerkrachtige ecosystemen in Hoeksche Waard

De biodiversiteit in Nederland, maar ook in Hoeksche Waard gaat snel achteruit. Doelstelling is de komende jaren deze trend om te buigen en de biodiversiteit te versterken. Hoeksche Waard heeft de kenmerken om in Nederland koploper te worden. In de landbouw hebben we deze positie zelfs al op Europees schaalniveau (akkerranden). Nu is het zaak om door te pakken in de openbare ruimte, in de natuur en in de eigen tuin.

Hoeksche Waard is in 2050 volledig klimaatadaptief

De klimaatverandering heeft een grote impact op het leven in Hoeksche Waard. Als eiland zijn we gewend aan de strijd tegen het water (overstromingen). Maar hebben we er ook profijt van gehad (vruchtbare landbouwgrond dankzij jonge inpoldering). Naast overstromingen van 'buiten' moeten we onze dorpen en landbouwgronden nu ook beschermen tegen water van boven (overvloedige regenval), droogte en hitte.

3.2 Operationele doelen

De strategische doelen liggen nog heel wat jaren voor ons en zijn nog moeilijk voor te stellen. Operationele doelen voor de middellange termijn zijn concreter en beter meetbaar. We hebben de strategische doelen verdeeld in de volgende operationele doelen:

In 2040 is Hoeksche Waard energieneutraal

- *Het gemeentelijk vastgoed is energieneutraal in 2030*
De gemeente geeft het goede voorbeeld door het eigen vastgoed versneld te verduurzamen. Dit is vastgelegd in het coalitieprogramma.
- *In 2030 wekken we alle gebruikte elektriciteit in Hoeksche Waard duurzaam op*
Het energieverbruik bestaat uit elektriciteit, brandstof en warmte. Voor de benodigde elektriciteit in 2030 is de doelstelling dat deze dan volledig duurzaam binnen Hoeksche Waard (lokaal) grootschalig is opgewekt. Met de ontwikkeling van de huidige en nieuwe wind- en zonneparken is Hoeksche Waard al goed op weg. De komende jaren maken we het verschil met grootschalige opwekking via zonnepanelen op daken van zowel bedrijfs- als maatschappelijk vastgoed. Vanuit de transities op het gebied van mobiliteit en het warmtevraagstuk (gasloos) kan het energieverbruik sterk toenemen. Dit kan leiden tot een aanvullende opgave voor de opwekking van duurzame elektriciteit om deze doelstelling te realiseren.
- *In de gebouwde omgeving besparen we 1,5% energie per jaar tot 2030*
We zetten in op besparen, besparen en nog eens besparen. Dat is de beste vorm van verduurzamen. Elke besparing betekent minder energieverbruik en ook minder elektriciteit die we lokaal en duurzaam hoeven op te wekken.

- In 2030 wordt 20% van onze gebouwde omgeving aardgasloos verwarmd*

In 2050 moeten alle woningen van het aardgas afgesloten zijn. Nieuwbouw is al aardgasloos, maar de grootste opgave ligt bij de bestaande bouw. Voor Hoeksche Waard is momenteel de kans op een aansluiting op een warmtenet niet groot, omdat dit vaak in de stedelijke gebieden wordt aangelegd. In Hoeksche Waard moeten we zodoende andere oplossingen vinden voor het warmtevraagstuk. Er valt nog veel te onderzoeken op dit gebied.
- De CO2-emissie van de Hoeksche Waardse mobiliteit is in 2030 met 25% verminderd ten opzichte van 2020*

Binnen het klimaatakkoord is mobiliteit een specifiek thema vanwege een groot fossiel energieverbruik. Minder gebruik van fossiele brandstoffen levert dan ook een grote bijdrage aan de ambitie om energieneutraal in 2040 te zijn en de gewenste CO2-reductie te realiseren. Als gemeente hebben we daar beperkt invloed op. Veel is afhankelijk van regelgeving op rijksniveau. Tegelijkertijd ligt er wel een uitdaging om inwoners en ondernemers zoveel mogelijk te laten kiezen voor de meest duurzame mobiliteitsoplossing. Niet en anders reizen zijn opties, maar ook de overstap naar bijvoorbeeld elektrische auto's. De gemeente kan hierin faciliteren en stimuleren. Inhoudelijke projecten hiervoor worden opgepakt vanuit het programma Mobiliteit. De monitoring van de effecten pikken we op vanuit het programma Duurzaamheid. Dat geldt ook voor het creëren van meer bewustwording bij bijvoorbeeld het realiseren en inrichten van ruimtelijke projecten en het gemeentelijk mobiliteitsbeleid.
- De CO2-emissie van het Hoeksche Waardse bedrijfsleven is in 2030 met 25% verminderd ten opzichte van 2020*

Het verminderen van het energieverbruik door het bedrijfsleven, en dan vooral de zware industrie, is een belangrijke doelstelling binnen het huidige landelijke klimaatakkoord. Met de sluiting van de suikerfabriek in Puttershoek in 2004 heeft Hoeksche Waard al een forse CO2-reductie bereikt. Bovendien is zware industrie in Hoeksche Waard beperkt tot niet aanwezig. Om de doelstellingen voor het bedrijfsleven te halen wordt er ingezet op twee sporen. Het ene spoor is het stimuleren en faciliteren van de energietransitie bij het bedrijfsleven, via bijvoorbeeld Energieke Regio. Het andere spoor is het wettelijke spoor, waarbij bedrijven moeten voldoen aan de duurzaamheidseisen die zijn opgenomen in milieuwet- en regelgeving. Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) heeft hierin een stimulerende, controlerende en uiteindelijk handhavende rol.

In 2050 is Hoeksche Waard 100% circulair

- Restafval per inwoner Hoeksche Waard daalt verder tot onder de 50 kilo per jaar in 2030*

De in het grondstoffenbeleidsplan gestelde doelen voor vermindering van restafval worden grotendeels gerealiseerd door een tariefs- en serviceprikkel. De komende jaren zetten we verder in op deze ontwikkeling en focussen we op grondstoffeninzameling. Gezien de vele en snelle ontwikkelingen in deze sector blijft de RAD zich oriënteren op alternatieve inzamel- en verwerkingsmethodes met daarbij de focus gericht op de kwaliteit van grondstoffen (herbruikbaarheid).

- *In 2030 is 25% van de bouw- en infraprojecten van Hoeksche Waard circulair*
Bouw- en infraprojecten verbruiken veel grondstoffen en zorgen voor een flinke CO2-uitstoot. In Hoeksche Waard liggen kansen met nieuwbouw- en sloopprojecten die op de agenda staan. Zo kan sloopmateriaal steeds vaker gebruikt worden als grondstof. We hebben daar al de eerste positieve ervaringen mee opgedaan. We willen zoveel mogelijk hergebruik van bestaande materialen in al onze projecten. Bijvoorbeeld een gebouw dat later goed uit elkaar te halen is en waarvan materialen opnieuw worden ingezet. Of fietspaden van hergebruikte en biobased materialen, bankjes van gerecycled plastic, het hergebruik van de wieken van windmolens en het opstellen van een materialenpaspoort bij oplevering van een project.
- *Hoeksche Waard heeft in 2030 al 50% van de kringlopen in de landbouw gesloten en is daarmee koploper in Europa*
Hoeksche Waard is al decennia een duurzaam en onderscheidend landbouwgebied. Goede grond en slimme, innovatieve agrariërs vormen de basis. De toekomst van de landbouw is kringlooptlandbouw, zoals deze ook op rijksniveau is vastgesteld en wordt gestimuleerd. Het gaat dan om het sluiten van kringlopen, bijvoorbeeld door het inzetten van organische reststromen als bodemverbeteraar en het inzetten van voedselresten als veevoer.
- *In 2030 is Hoeksche Waard vrij van zwerfafval*
Zo'n 15% tot 40% van het afval, vaak plastic, komt in de zee terecht. Het klontert daar samen tot een grote vuilnishoop en wanneer het uiteenvalt in microplastics scheidt het giftige stoffen uit. Aangezien Hoeksche Waard in de rivierendelta ligt, kunnen wij bij uitstek voorkomen dat er nog meer plastic in de zee komt. De productie en ook recycling van plastic zijn erg schadelijk voor het milieu. In Hoeksche Waard werken we aan minder wegwerpverpakkingen en het stimuleren van hergebruik. Daarnaast zetten we in op het stimuleren en faciliteren van het opruimen van zwerfafval.
- *In 2025 zijn op ieder bedrijventerrein in Hoeksche Waard meerdere bedrijven bezig met circulaire economie*
In samenwerkingsverbanden worden nieuwe businessmodellen uitgewerkt die de circulaire economie in de praktijk brengen. In 2019 is de potentie van het bedrijfsleven op het gebied van circulaire verdienmodellen in kaart gebracht. Tijdens innovatietafels (kennisbijeenkomsten voor bedrijven uit een bepaalde sector) en de gehouden Circo Track (driedaagse workshop voor bedrijven om te werken aan hun eigen circulaire businessmodellen) ontstonden er al veel mooie ideeën en initiatieven. Ook het short symposium in januari 2020 gaf veel inspiratie. Vanuit het programma Economie stimuleren we ondernemers in de agri- en foodsector door te investeren in ondernemerscollectiviteit en nieuwe verdienmodellen.

In 2050 hebben we veerkrachtige ecosystemen in Hoeksche Waard

- *In 2030 hebben we in de openbare ruimte forse stappen gemaakt op het gebied van biodiversiteit*
De inrichting en het beheer van bestaande en nieuwe infrastructuur, bedrijventerreinen, waterbeheer en andere aspecten van de openbare ruimte dragen momenteel onvoldoende bij aan biodiversiteit. Dat moet anders, want voor herstel van biodiversiteit is de openbare ruimte hard nodig. Het groen moet groen blijven en het grijs moet groener. Na de landbouw is de openbare ruimte de grootste grondgebruiker in Nederland. De openbare ruimte biedt dus grote kansen voor het herstel van biodiversiteit. Gezien de vele spelers en belangen in de openbare ruimte, is een integrale aanpak nodig, waarbij alle duurzaamheidsthema's (biodiversiteit, klimaat, energie, mobiliteit, landschap) meegenomen worden. Veel betrokken partijen, bijvoorbeeld in de Green Deal Infranaatuur, erkennen al het belang van biodiversiteit en de rol die natuurlijke systemen kunnen spelen bij ruimtelijke oplossingen. Het beheer van de openbare ruimte wordt dan wel anders en komt er anders uit te zien. Sommige mensen zullen het wellicht rommelig vinden, omdat het niet meer de strakke grasvelden en perken zijn die ze gewend waren.

- *In 2030 hebben we in de natuur flinke stappen gezet op het gebied van biodiversiteit*
Voor de meeste planten en dieren zijn natuurgebieden van groot belang. Zo komen de meeste bedreigde en zeldzame soorten vooral daar nog voor. Het bevorderen van biodiversiteit is dan ook een hoofddoel in natuurgebieden. De Nederlandse natuurgebieden zijn effectief in de zin dat gemiddeld genomen de populatieomvang van soorten stabiel is. Maar dit komt doordat (zeer) algemene soorten toenemen. De achteruitgang van de meer kritische soorten wordt vooral veroorzaakt door processen buiten de natuurgebieden. Woningbouw, landbouw, industrie en verkeer hebben onder andere geleid tot versnippering, verdroging, verzuring en vermesting van natuurgebieden. Verder wordt het werken aan biodiversiteitsherstel vaak bemoeilijkt door de aanwezigheid van dominante soorten, zoals bepaalde predatoren, ganzen of exoten. Grondeigenaren en grondgebruikers moeten met elkaar in overleg gaan om via een gebiedsgerichte aanpak hiervoor oplossingen te vinden. Het natuurbeheer is niet overal optimaal voor het behouden van de maximale voor het gebied kenmerkende biodiversiteit. Door verbeteringen aan te brengen in de manier waarop we de Nederlandse natuur inrichten, verbinden en beheren, kan biodiversiteit een impuls krijgen.
- *In 2030 hebben we in de landbouw grote vorderingen gemaakt op het gebied van biodiversiteit*
Biodiversiteit staat mede onder druk door de manier waarop ons voedselsysteem is ontwikkeld. Enkele koplopers investeren al jaren in agrarisch natuurbeheer, maar de landbouw kan – als grootste grondgebruiker – een belangrijke bijdrage leveren aan het herstel van biodiversiteit. Hiervoor is het wel van belang dat de inspanningen (kosten) die boeren hiervoor leveren, ingepast kunnen worden in hun bedrijfsvoering en ze hiervoor voldoende beloond en gewaardeerd worden. Ook is afstemming met andere duurzaamheidsthema's, zoals klimaat, milieu en landschap van belang. De akkerranden in Hoeksche waard zijn een aansprekend voorbeeld waar een goede samenwerking tussen agrarische ondernemers en natuurorganisaties toe kan leiden en wat een zeer positieve bijdrage aan de biodiversiteit in Hoeksche Waard heeft geleverd.

In 2050 is Hoeksche Waard 100% klimaatadaptatief

- *Vanaf 2020 worden alle bouwprojecten in Hoeksche Waard klimaatadaptatief gerealiseerd*
De gemeente heeft het convenant klimaatadaptatief bouwen onderschreven en ondertekend. Dit heeft gevolgen voor de nieuwbouwprojecten in Hoeksche Waard. Zo is in het convenant aangegeven aan welke normen een nieuwbouwplan moet voldoen om de effecten van klimaatverandering aan te kunnen. Daardoor zal er geen toename zijn van kwetsbare locaties.
- *In 2030 hebben alle hittestressgevoelige locaties in de dorpen koeling door schaduw van bomen of anderszins*
Het toevoegen van de juiste flora in hittegevoelige locaties, zoals bijvoorbeeld bij verpleeghuizen, in de dorpen vervult meerdere doelen. Het zorgt voor de gewenste verkoeling (schaduw) tijdens warme zomers, kan bij hevige regenval zorgen voor een waterbuffer en een bijdrage leveren aan meer biodiversiteit in de openbare ruimte. Wel heeft het toevoegen van groen grote financiële gevolgen voor het beheer. Daarom is het streven eerst locaties aan te pakken waar de meest kwetsbare groepen wonen. In de jaren daarna komen ook de andere hittestressgevoelige locaties aan bod.
- *In 2030 zijn zoveel mogelijk 'wateroverlastgevoelige' locaties voorzien van oplossingen*
Het systeem om water op te vangen is vaak niet toegerust op heftige regenval in een kortere periode. Deze hoosbuien komen door de klimaatverandering echter steeds meer voor. De verwachting is dat dit de komende jaren snel verder toeneemt. De grootste overlast vindt vooral plaats in de versteende dorpen.
- *In 2030 kan de landbouw ook bij langere periodes van droogte over voldoende water beschikken*
De afgelopen jaren bleek dat de landbouw onder druk staat mede door periodes van langdurige droogte. Niettemin doet de waterrijke Hoeksche Waard met de 'jonge' zeekleipolders het relatief goed. Samen met de landbouw en andere overheidspartijen willen we nadenken over oplossingen voor de toekomst. Het samen optrekken met natuurorganisaties (natuur heeft ook veel last van droge periodes) is hierbij van belang.

3.3 Afbakening

Met het benoemen van de programmadoelen (strategische en operationele doelen) is binnen de opgave focus aangebracht om vanuit een integrale aanpak hierop te versnellen, aangezien de doelen met elkaar in verband staan en elkaar versterken. Er zijn nog meer belangrijke onderwerpen die aandacht vragen, maar die zijn vanwege de 'versnellingskeuze' niet in dit programma opgenomen. De belangrijkste om te benoemen is de duurzame inzetbaarheid van mensen. Deze is opgenomen in het programma Inclusieve samenleving. Uiteraard ondersteunen wij de ambitie vanuit het programma Inclusieve samenleving en zetten we hierop in bij individuele projecten en activiteiten. Ditzelfde geldt voor de verbinding met het programma Mobiliteit dat leidend is in de opgave voor de verduurzaming van mobiliteit binnen onze gemeente.

4. Inspanningen en activiteiten

Inspanningen en activiteiten vormen een dynamisch geheel. Het blijft zaak om steeds af te wegen wat het beste bijdraagt aan het behalen van de gestelde doelstellingen. Jaarlijks vindt er actualisatie plaats van de inspanningen. Deze wordt verwerkt in een jaarplan voor de volgende fase en vindt aansluiting bij de reguliere planning- en controlcyclus. Bij de uitwerking van de vier thema's in de verschillende uitvoeringsprogramma's betrekken we actief de voorzet van Urgenda.

Energieloket voor ondernemers Samen met Energieke Regio, provincie Zuid-Holland, Stedin, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ), LTO Noord (afdeling Hoeksche Waard), Ondernemersvereniging Hoeksche Waard (OHW) en de gemeente bouwen we aan een energieloket voor bedrijven. Het Regionaal Energieloket bouwt en beheert dit loket voor ons. Dit loket is gekoppeld aan het Regionaal Energieloket voor particuliere woningeigenaren. Zo is voor iedereen alle informatie over verduurzaming van vastgoed op één plek te vinden. Rond de zomer 2020 draait het digitale loket.	Omgekeerd inzamelen consumentenafval De RAD blijft zich oriënteren op alternatieve inzamel- en verwerkingsmethodes met daarbij de focus op de kwaliteit van grondstoffen (herbruikbaarheid). Tot 2022 wordt gefaseerd toegewerkt naar het omgekeerd inzamelen in Hoeksche Waard, waarbij rekening wordt gehouden met de snelle ontwikkelingen in de afval- en grondstoffensector. Het principe is dat potentiële grondstoffen aan huis worden opgehaald en dat het waardeloze restafval moet worden weggebracht. Resultaat is minder restafval en meer potentiële grondstoffen.	Uitvoering RRE-subsidie Voor particuliere woningeigenaren stellen we in 2020 en begin 2021 circa 4.500 vouchers beschikbaar. Hiermee kunnen ze online producten kopen ter verduurzaming van hun woning. We werven energicoaches en leiden ze op. Deze coaches kunnen bij particuliere woningeigenaren thuis algemeen advies uitbrengen over te treffen duurzaamheidsmaatregelen aan de woning. We streven naar 100 gesprekken met woningeigenaren in 2020 en begin 2021. Samen met het Regionaal Energieloket organiseren we verschillende groepsaankoopacties voor zowel zonnepanelen als isolatiemaatregelen. Hiermee bereiken we 2.500 huishoudens in 2020 en begin 2021. Ook stimuleren we zo de lokale economie, doordat er met lokale bedrijven wordt samengewerkt. Door de groepsaankopen bespaart de gemeente circa 243 ton CO2 per jaar.
Duurzaamheidslening Inwoners kunnen een duurzaamheidslening aanvragen bij de gemeente. Deze lening maakt het nemen van energiebesparende maatregelen voor de woning financieel aantrekkelijk en daarmee laagdrempeliger. Dit is een doorlopend project dat ook is gekoppeld aan de wijkaanpakken.	Wijkaanpakken We zetten de succesvolle wijkaanpakken samen met het Regionaal Energieloket voort. In 2020 en 2021 worden er acht wijkaanpakken georganiseerd. Daarmee bereiken we minimaal 8.000 huishoudens. Door deze aanpakken bespaart de gemeente circa 200 ton CO2 per jaar.	Energieke Regio HW Het verduurzamen van bedrijfs- en maatschappelijk vastgoed stimuleren we met Energieke Regio Hoeksche Waard. Energieke Regio is een samenwerking tussen de stichting Energieke Regio, Rabobank Zuid-Hollandse Eilanden en gemeente Hoeksche Waard. Dit is een doorlopend project.

Regionaal Energieloket particuliere woningeigenaren Het Regionaal Energieloket Hoeksche Waard helpt particuliere woningeigenaren, zowel digitaal als via een telefonische servicedesk, met vragen rondom het verduurzamen van hun woning. Ook biedt het informatie over beschikbare landelijke subsidieregelingen. Hiermee stimuleren we de lokale economie, doordat er met lokale ondernemers wordt samengewerkt. Dit is een doorlopend project.	Realiseren windparken Op dit moment biedt de voorlopige concept-RES geen ruimte voor nieuwe ontwikkelingen van wind- en zonneparken. Wellicht biedt de RES 1.0 dit later wel. De RES 1.0 moet op 1 juli 2021 zijn vastgesteld en worden ingediend bij het NPRES. Er zijn in Hoeksche Waard vijf windparken in ontwikkeling (of al gebouwd, dan wel in aanbouw of in procedure). Deze projecten lopen gewoon door.	Realiseren zonneparken Op dit moment biedt de voorlopige concept-RES geen ruimte voor nieuwe ontwikkelingen van wind- en zonneparken. Wellicht biedt de RES 1.0 dit later wel. De RES 1.0 moet op 1 juli 2021 zijn vastgesteld en worden ingediend bij het NPRES. Er wordt in Hoeksche Waard één zonnepark gebouwd, dat van de Suiker Unie in Puttershoek. Er zijn verder geen lopende procedures voor dergelijke initiatieven.
Stimuleringslening maatschappelijk vastgoed (o.a. (sport)verenigingen en kerkelijke gemeenschappen) De raad neemt rond de zomer 2020 een besluit over het al dan niet beschikbaar stellen van deze lening en stelt hiervoor budget beschikbaar.	Uitvoeringsprogramma verduurzaming eigen vastgoed Opstellen van een meerjarenuitvoeringsprogramma voor verduurzaming van eigen vastgoed.	Opstellen uitvoeringsprogramma 'energieneutraal 2040' (P) (D1) Samen met maatschappelijke partijen stellen we een uitvoeringsprogramma 'Hoeksche Waard energieneutraal 2040' op (voor de periode 2021-2026).
Integrale visie laadinfrastructuur HW Vooruitlopend op het Regionaal Mobiliteitsplan en de Visie laadinfrastructuur onderzoeken we de 'dekkingsgraad' van onze laadinfrastructuur voor elektrische auto's. Met het plan en de visie stimuleren we het elektrisch rijden in Hoeksche Waard en zorgen voor een eilanddekkend netwerk van laadinfrastructuur. Het plan en de visie moeten eind 2020/begin 2021 vastgesteld zijn.	Opzetten Cirkelstad In 2020 sluit de gemeente zich aan bij Cirkelstad Drechtsteden. Vervolgens oriënteren we ons op het oprichten van een Cirkelstad Hoeksche Waard, of binnen de gemeenten van de regiodeal. In een Cirkelstad werken partijen uit de bouwsector samen aan het opschalen van circulair bouwen. Ook het opzetten van een marktplaats voor bouwmaterialen kan hier deel van uitmaken.	Ambachtscentrum 'Samen Circulair' In 2023 staat er een volledig zelfstandig (kostendekkend) ambachtscentrum in Hoeksche Waard. In het ambachtscentrum 'Samen Circulair' worden kringloopgoederen gerepareerd en ge-upcycled, en krijgen kringloopgoederen en grondstoffen van de milieustraat een nieuwe bestemming. Daarnaast dient het ambachtscentrum sociale doelstellingen, zoals het inzetten van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Organiseren innovatietafels Jaarlijks organiseert de gemeente minimaal twee innovatietafels rondom actuele thema's in de circulaire economie. Dit levert samenwerking en circulaire businessmodellen op.	Organiseren Circo Tracks Jaarlijks organiseert de gemeente een Circo Track, waarin bedrijven uit een specifieke bedrijfstak hun ideeën over circulariteit verder kunnen uitwerken.	Opstellen uitvoeringsprogramma circulaire economie 2050 In 2020 stellen we een uitvoeringsprogramma circulaire economie op voor de periode 2021 – 2024.
Shoreliner In 2020 en 2021 neemt de gemeente deel aan een pilot met de shoreliner. De shoreliner is een apparaat dat plastic afvangt uit de rivieren. De shoreliner ligt nu in Strijensas en wordt gedurende de pilot enkele keren geplaatst. De pilot is bedoeld voor onderzoek.	Actief stimuleren afvalvrije scholen Doorlopend werken we, samen met de RAD, via educatieprogramma's en projecten aan het stimuleren van (zwerf)afvalvrije scholen en het vergroten van bewustwording bij kinderen.	Project schone rivieren De gemeente neemt actief deel aan het project schone rivieren. We ondersteunen opruimacties en werken samen met Staatsbosbeheer, IVN Natuureducatie en Natuurmonumenten.
Klimaatadaptief bouwen Bij nieuwbouwprojecten worden onderwerpen als wateroverlast, hittestress, en minder nadelige gevolgen van langdurige droogte en bodemdaling onderdeel van de planvorming. Convenant getekend op 27 mei 2020.	Klimaatbestendige schoolpleinen We zetten in op schaduwrijke schoolpleinen met veel groen en voorzieningen om regenwater op een goede manier op te vangen.	Grootste knelpunten uit de klimaatstresstest aanpakken Deze knelpunten worden in de periode van 2021 tot 2026 aangepakt.
Bestaande buitenruimte klimaatadaptief omvormen Medio 2020 wordt een inwonersonderzoek gehouden met een afrondende bijeenkomst (zodra dit weer kan). Doel: inventarisatie mogelijkheden private en niet-private buitenruimte. De tentoonstelling 'Tegel eruit, plantje erin' was hier een voorloper van. Afkoppelen van hemelwater in het openbaar gebied maakt deel uit van de nieuwe situatie.	Stimuleringsregeling klimaatadaptieve maatregelen In het gemeentelijk rioleringsplan wordt een bedrag opgenomen om bewoners te stimuleren tot het nemen van klimaatadaptieve maatregelen. Denk bijvoorbeeld aan het plaatsen van regentonnen en het groener inrichten van tuinen.	Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie 2021- 2026 In de tweede helft van 2020 wordt het uitvoeringsprogramma vastgesteld voor klimaatadaptatie. Dit programma beperkt zich niet alleen tot de openbare ruimte, maar omvat ook veiligheid, welzijn en volksgezondheid.

Uitvoeringsprogramma biodiversiteit 2022- 2024 In 2021 stellen we samen met HW Zoemt een uitvoeringsprogramma biodiversiteit op voor de jaren 2021 – 2024.	Akkerranden en bermen We zetten in op het behouden en uitbreiden van de akkerranden en daarnaast op het ecologisch beheer van de bermen langs provinciale wegen.	Bewuste assortimentskeuze struiken en bomen Bij het nieuw aanplanten van bomen en struiken zetten we als gemeente de komende jaren in op het vergroten van de biodiversiteit.
Jaarlijkse duurzaamheidsprijs Vanaf eind 2020 willen we jaarlijks een duurzaamheidsprijs uitreiken waarmee actieve en innovatieve inwoners worden beloond en gestimuleerd tot het nemen van duurzame initiatieven. Onderzocht wordt of deze prijs ook kan worden uitgereikt aan ondernemers en maatschappelijke organisaties/verenigingen.	Duurzaam inkopen In 2020 en 2021 werken we aan het vergroten van kennis en ervaring op het gebied van duurzaam inkopen. We benoemen pilotprojecten en passen werkprocessen aan. We stimuleren de lokale economie door zoveel mogelijk lokaal in te kopen. Principes van duurzaamheid en circulariteit worden bij al onze inkopen zichtbaar afgewogen.	Lesprojecten voortgezet onderwijs Jaarlijks ondersteunen we het lesproject Scholen voor Duurzaamheid van de Stichting Milieu Dichterbij op de middelbare scholen CSG Willem van Oranje en het Hoeksche Lyceum over het thema duurzaamheid. Ieder jaar verstrekken we per school drie opdrachten (deze financieren we ook). Ook begeleiden we de leerlingen en delen we kennis.
Dag van de Duurzaamheid De gemeente organiseert jaarlijks, samen met verschillende maatschappelijke Hoeksche Waardse partijen (o.a. Energieke Regio, Ondernemersvereniging Hoeksche Waard (OHW), HWDuurzaam), LTO en provincie Zuid-Holland een evenement op de Dag van de Duurzaamheid. Hiermee wordt het thema duurzaamheid onder de aandacht gebracht.		Bundeling thema's klimaatadaptief, energie en circulair (hoort ook bij klimaatadaptief bouwen, is nog geen concreet project). In anterieure overeenkomsten zal een totaalpakket van het nieuwe normaal worden vastgesteld. In 2021 starten; opvolgend aan andere uitvoeringsprogramma's.

5. Veranderaanpak

Een klimaatneutrale Hoeksche Waard in 2050 is een enorme opgave met een lange adem. We hebben iedereen nodig om een steentje bij te dragen. Het is ook niet zomaar een opgave. Deze vraagt een verandering in ons dagelijks denken en doen. Daarom kunnen we dit alleen bereiken als inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en (semi-)overheden goed en effectief samenwerken.

Bij onze veranderaanpak hanteren we de volgende drie principes:

1. Samen verduurzamen

Verduurzaming vraagt om intensieve samenwerking. Vanuit verschillende belangen wordt de gezamenlijke doelstelling gezocht. Daarom delen we verantwoordelijkheden door samenwerkingsverbanden aan te gaan. We verbreden ons netwerk via de koplopers op het gebied van verduurzaming en delen kennis en ervaringen die er al zijn in Hoeksche Waard. Daarnaast werken we aan vertrouwen door informatie open en transparant te delen. Omdat vertrouwen een belangrijke basis is voor goed en duurzaam samenwerken. Samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners werken wij aan onze ambities en doelen. Op deze breed gedragen manier kunnen we duurzaam denken en doen in onze systemen verankeren. Daarnaast moeten we slim samenwerken en goed aansluiten bij de doelstellingen van andere overheden, zoals waterschap, provincie en Rijk.

2. Gedragsverandering stimuleren

Om je dagelijks handelen echt te veranderen moet je daartoe wel in de gelegenheid zijn. Het is dus belangrijk dat iedereen weet waarom het nodig is, en de wil en middelen heeft om te veranderen (weten + willen + kunnen). Daarbij moeten we hier ook samen met partners op versnellen, op z'n minst zelf het goede voorbeeld geven en andere goede voorbeelden belonen en aandacht geven. Hiermee kunnen we ook weer anderen inspireren. Iedereen die een goed idee heeft dat bijdraagt aan onze opgaven ondersteunen we graag. In onze communicatiestrategie richten we ons dan ook vooral op het positieve dat moet zorgen voor meer 'klimats- en duurzaamheidsbewustzijn'. Maar als het nodig is zullen we ook meer handhavend optreden en innovatie stimuleren.

3. Innoveren en leren in de praktijk

Door met een focus op de doelen activiteiten en inspanningen uit te voeren, kunnen we continu leren en bijsturen. Omdat de wereld van de een op de andere dag kan veranderen, vraagt het ook van dit programma flexibiliteit en aanpassingsvermogen. We moeten namelijk vooral dingen doen om de veranderopgave in beweging te krijgen. Dit alles vraagt om een goede combinatie van maatregelen die met elkaar in evenwicht zijn. Maatregelen die misschien wat lastiger zijn, maar een groot effect hebben. Of juist maatregelen die een kleiner effect hebben, maar waar wel energie geven om mee aan de slag te gaan. Veel kleine stapjes maken samen een grote stap. We moeten een beweging in gang zetten. Omdat we anderen zo hard nodig hebben, is het belangrijk dat we oog hebben voor zaken waarmee mensen zelf aan de slag willen en kunnen, en dat we dit dan van harte ondersteunen. Zo combineren we kleine en grote stappen om grote doelen te bereiken. Niet alles kunnen we doen, mede vanuit financieel oogpunt. Ook niet alles hoeft per se morgen. Er zijn tenslotte doelen op de lange termijn. We kunnen eerst op kleine schaal activiteiten uitvoeren, bijvoorbeeld via een pilot, en als deze positief uitpakken ze op grotere schaal uitvoeren.

6. Monitoring en programmasturing

Met de uitvoering van dit programmaplan willen we impact maken om een klimaatneutrale en klimaatbestendige Hoeksche Waard in 2050 te bereiken. Om te kunnen bijsturen is tussentijdse monitoring van de behaalde resultaten nodig. We meten de voortgang. Ook communiceren we deze informatie en data aan onze inwoners en bedrijven om zo bewustwording te creëren.

Op het gebied van duurzaamheid is al veel informatie beschikbaar. Informatie over elektriciteit, warmte, CO₂- uitstoot, hittestress, watertekorten en wateroverlast, aantal soorten flora en fauna, gebruik van circulaire grondstoffen is allemaal aanwezig. We willen per thema rapporteren in de vorm van een monitor. De keuze van de specifieke 'monitoringsitems' moeten we nog maken, maar we willen nadrukkelijk niet alleen kijken naar strategische cijfers. Die staan vaak wat verder van het individu af. Juist ook concretere cijfers, zoals bijvoorbeeld vlinder- en bijentellingen laten zien hoe het ervoor staat en zetten aan tot vervolgacties.

Actuele stand van zaken

Voor het thema energietransitie werken we toe naar een dynamische manier van monitoren. Dan kunnen we steeds de actuele stand van zaken (laten) zien. In dit geval bijvoorbeeld het energieverbruik en de hoeveelheid opgewekte zonne- en windenergie.

Dynamisch programma

Het programma is dynamisch en dat geldt zeker ook voor te leveren inspanningen om te komen tot resultaat en de uiteindelijke impact. Het speelveld van het thema duurzaamheid is volop in ontwikkeling. Technische innovaties volgen elkaar snel op en ook de wereld om ons heen staat niet stil. Deze ontwikkelingen kunnen positief zijn en ook negatief, zoals de coronacrisis in 2020. Het vraagt om een flexibele aanpak met ruimte voor tussentijdse aanpassingen.

Onbedoelde effecten

Een aandachtspunt in de monitoring en sturing zijn de onbedoelde effecten. Het programma staat niet los van andere doelstellingen van de gemeente. Ook de speerpunten binnen dit programma kunnen leiden tot acties die elkaar gaan tegenwerken. Zo kan bijvoorbeeld het vol leggen van daken met zonnepanelen het ontwikkelen van groene daken in de weg staan. Maar dat hoeft elkaar niet te bijten. Zonnepanelen op een groen dak geven namelijk een beter rendement, doordat het dak in de zomer koeler blijft. Bij de sturing worden mogelijke onbedoelde effecten steeds goed gemonitord en waar nodig bijgesteld.

Inhoudelijke voortgang

De inhoudelijke voortgang van het programma en de onderliggende projecten worden via een voortgangsrapportage gerapporteerd aan directie, college en gemeenteraad. Via de producten van de planning- en controlcyclus wordt gestuurd op risico's.

7. Communicatie

Vanuit het programma Duurzaamheid ligt er een visie en ambitie om toe te werken naar een duurzame en klimaatneutrale Hoeksche Waard in 2050. Dit alles vertaalt zich naar strategische en operationele doelen. Met de communicatiestrategie geven we aan hoe communicatie op hoofdlijnen effectief bijdraagt aan de verwezenlijking van de doelen van dit programma. Want die doelen bereik je niet alleen. Daarvoor heb je een gezamenlijke aanpak en de medewerking van in- en externe stakeholders nodig. Een integrale communicatieaanpak is dan ook noodzakelijk. De communicatiestrategie bestaat uit verschillende (samenhangende) onderdelen/actiepunten die het team Communicatie nog nader uitwerkt in een (strategisch) communicatieplan en uitvoeringsplan. Deze strategie ondersteunt de veranderaanpak, zoals benoemd in hoofdstuk 5. Het stimuleren van duurzaam gedrag, zowel intern als extern, is hierbij de essentie.

Programma Duurzaamheid begrijpelijk en tastbaar maken

Veel Hoeksche Waarders zijn ieder op hun eigen manier al bezig met duurzaamheid vanuit persoonlijke of andere motieven. Om bewust duurzamer leven in Hoeksche Waard nog meer te stimuleren en deze gedragsverandering te bewerkstelligen, is het belangrijk dat we dit uitdagende programma Duurzaamheid gefaseerd invoeren. Hierdoor is iedere stap steeds begrijpelijk en toegankelijk voor iedereen. Daartoe vereenvoudigen we het duurzaamheidsverhaal door een overkoepelende kernboodschap met deelvboodschappen per opgavethema/deelprogramma te maken en deze consequent uit te dragen. Ook koppelen we de verschillende projecten en onderdelen steeds hieraan. De accenten in het verhaal stemmen we af op de verschillende doelgroepen die we in kaart hebben gebracht aan de hand van doelgroepensegmentatie. Zo weten we wie we willen bereiken, met welke boodschap en welk effect deze boodschap moet hebben in termen van kennis, houding en gedrag. Vervolgens brengen we deze doelgroepen 'tot leven' aan de hand van gebruikersprofielen, zogenoemde persona's. Voor iedere persona maken we de waarden- en leefstijlen inzichtelijk.

Investeren in duurzame netwerken

Een duurzame toekomst is voor iedereen in Hoeksche Waard belangrijk. De doelstellingen moeten we met elkaar halen. Met inwoners, maatschappelijke partners, ondernemers en andere stakeholders. Daarom is het van belang dat we naast een stakeholdersanalyse, ook onderzoek blijven doen naar en blijven investeren in het uitbouwen en onderhouden van onze (bestaande) netwerken, zoals Energieke Regio en de commissie duurzaamheid van de Ondernemersvereniging Hoeksche Waard (OHW). Bewust bouwen aan een sterk netwerk helpt om onze doelen te realiseren. En dan het liefst een netwerk dat optimaal op elkaar is ingespeeld en afgestemd en niet om de gemeente draait. Waarin ook onze partners elkaar weten te vinden en we lokale, regionale en landelijke samenwerkingsverbanden voor de langere termijn aangaan. Door bijvoorbeeld het onderwijs nadrukkelijk bij dit programma te betrekken, richten we ons specifiek op de toekomstige generatie. Dit programma vraagt om ver vooruit te kijken, zodat we al vandaag de juiste acties ondernemen voor de toekomst. Het vraagt om samen verantwoordelijkheden delen en vanuit vertrouwen werken.

Participatie bevorderen

Om onze duurzaamheidsdoelstellingen te bereiken hebben we alle Hoeksche Waarders nodig. We willen dat iedereen stappen kan maken om duurzamer te leven en ondernemen op de voor hem/haar relevante onderdelen. Dat vraagt om bewustwording en inspiratie. Daarom betrekken we zo veel mogelijk inwoners, ondernemers, maatschappelijke partijen en andere relevante stakeholders bij het programma. Onder meer via projecten, maar ook via eigen initiatieven. Goed voorbeeld doet volgen... De focus in het programma ligt op versnelling van enkele thema's, maar we richten ons ook op de langetermijndoelstellingen, zoals de duurzaamheidslening. Hoogstwaarschijnlijk is er in Hoeksche Waard ook een groep die zich niet makkelijk laat overtuigen van de noodzaak van duurzamer leven of hier om een reden niet toe in staat is. Om dat wel voor elkaar te krijgen, stemmen we de boodschap af op de waarden- en leefstijlen van de verschillende doelgroepen. Bij de ene doelgroep/gebruikersprofiel leggen we het accent op het belang van het goed doorgeven van de leefomgeving aan volgende generaties en bij de andere maken we duidelijk dat ze bijvoorbeeld ook 'geld kunnen verdienen door het nemen van duurzame, energiebesparende maatregelen'. Communicatie is in ieder geval open, eerlijk en persoonlijk over de impact van een inspanning of project en de ruimte die er is voor participatie.

Duurzame initiatieven stimuleren

Om duurzamer leven te stimuleren, willen we de meest duurzame initiatieven in Hoeksche Waard in de etalage zetten. Dat draagt bij aan bewustwording. Dit doen we onder meer door 'duurzaamheid' (makkelijk) beschikbaar te stellen, toegankelijker te maken (Regionaal Energieloket) en via financiële ondersteuningsmaatregelen (duurzaamheidslening). Ook willen we bijdragen aan bewustwording door successen te vieren, goede voorbeelden te laten zien, maar bijvoorbeeld ook door en met samenwerkingspartners een jaarlijkse duurzaamheidsprijs/-award voor uit te reiken.

Inzetten op interne bewustwording en gedragsverandering

Door medewerkers te betrekken bij de ontwikkelingen en initiatieven van het programma Duurzaamheid in samenhang met andere opgaven van gemeente Hoeksche Waard, worden zij zich (steeds) meer bewust van het nut en de noodzaak en hun rol daarbij. De externe focus die de gemeente zo belangrijk vindt, vraagt ook van medewerkers een andere houding en gedrag. Samen moeten we nieuwe initiatieven van 'buiten' stimuleren en faciliteren, passend bij het Hoeksche Waardse uitgangspunt van dorpsgericht werken. De gemeente is daarin niet altijd meer sturend en leidend, zoals we vaak gewend waren, maar we moeten nog meer dan voorheen samenwerken met onze externe partners. Dus onze inwoners en ondernemers optimaal faciliteren en niet voornamelijk denken en handelen vanuit wet- en regelgeving. Dat faciliteren gebeurt al onder meer via de duurzaamheidslening, het Regionaal Energieloket, Energieke Regio, het ambachtscentrum Samen Circulair en de klimaatstresstest. Het programma Duurzaamheid is erop gericht om de beweging te maken naar een organisatie die 'duurzaam-minded' denkt en doet.

Medewerkers inzetten als duurzaamheidsambassadeurs

Duurzaamheid vraagt om een andere manier van werken en kijken naar initiatieven. Om deze gewenste cultuuromslag voor elkaar te krijgen hebben we in ieder geval de interne organisatie (medewerkers, college en raadsleden) nodig. Het streven is dat alle medewerkers – van wie velen ook in Hoeksche Waard wonen - ambassadeurs van het programma worden en het duurzaamheidsverhaal uitdragen. Daarbij is het noodzakelijk dat de interne organisatie goed geïnformeerd is en op ieder gewenst moment over de juiste informatie kan beschikken bijvoorbeeld via het intranet Samen@Work. Belangrijk is medewerkers medeverantwoordelijk te maken voor de (deel)doelen en resultaten hierin zichtbaar te maken, en te vieren. Door hun bijdrage behapbaar te maken veranker je het duurzaamheidsstreven in beleid.

Duurzame Hoeksche Waard draagt bij aan gebiedsmarketing

Een duurzame en innovatieve Hoeksche Waard versterkt de aantrekkingskracht en gebiedsmarketing. Een aantrekkelijke, toekomstbestendige en duurzame woon- en leefomgeving draagt zeker bij aan het op de kaart zetten en beter onderscheidend profileren van het eiland. Vanuit het programma Duurzaamheid willen we deze profilering versterken door vooral de bijzondere duurzame initiatieven in Hoeksche Waard onder de aandacht te brengen. Want een jong huishouden woont toch graag in een fijne woonomgeving omringd met groen en natuur, waar aandacht is voor biodiversiteit en klimaat?

8. Samenhang programma's

De gemeenteraad heeft vanuit het hoofdlijnenakkoord zeven thema's benoemd als prioritaire opgaven die (deels) programmatisch worden uitgewerkt. Tussen deze thema's Inclusieve samenleving, Economie, Wonen, Mobiliteit, Duurzaamheid en Veiligheid en Cultuur zijn wederzijdse afhankelijkheden te benoemen die in de uitwerking en de inspanningen om samenwerking en afstemming vragen. Om tot oplossingen voor de verschillende vraagstukken te komen, kan het ene domein vaak niet zonder het andere.

De uitdagingen waar we in al deze programma's voor staan, is dan ook een samenspel van verschillende factoren op het gebied van goed wonen, leven, werken en recreëren. Rode draad in alle programma's is dat we als Hoeksche Waard vitaal willen zijn en blijven. Dat vertaalt zich naar de doelen die zijn geformuleerd en die we samen willen realiseren. Van het toewerken naar een inclusieve samenleving waarin iedereen meetelt en gelijkwaardig meedoet tot het realiseren van een toekomstbestendige woningvoorraad. En van een gezonde, economie met voldoende banen en innovatieve (landbouw)bedrijven tot een goed bereikbaar (vervoer en online) en aantrekkelijk eiland, waar werk, voorzieningen en zorg voor iedereen (in nabijheid) bereikbaar zijn, en dat zo gunstig is gelegen vlakbij de Randstad.

Raderen die in elkaar grijpen

Daarom werken we integraal aan de kwaliteit van de sociale en ruimtelijke omgeving, het landschap, de werkgelegenheid, de bereikbaarheid, de kwaliteit en nabijheid van noodzakelijke voorzieningen op het gebied van zorg en welzijn, cultuur, winkelen en onderwijs en een passende toekomstbestendige woningvoorraad. Het is belangrijk om te onderkennen dat er een bepaalde wederkerigheid is tussen deze zaken: ze zijn als raderen in een machine. Die jonge huishoudens die we zo graag naar het eiland willen halen, moeten bijvoorbeeld kunnen werken, wonen en recreëren in een aantrekkelijke omgeving. Dat betekent bouwen, zorgen voor voldoende woningen, maar ook dat mensen makkelijk, snel en op een duurzame manier naar hun werk in en buiten Hoeksche Waard kunnen. Aan de andere kant is het ook belangrijk dat er in de komende jaren voldoende, passende woningen voor (zorgbehoevende) ouderen beschikbaar zijn. Ook hier moeten we letterlijk en figuurlijk samen aan bouwen. Dit alles met in het achterhoofd de wens om het rustige, landelijke karakter van Hoeksche Waard zoveel mogelijk intact te laten. Daarnaast hebben we rekening te houden met de transitie naar een duurzame samenleving die noodzakelijk en onvermijdelijk is. Hoeksche Waard wil in 2050 klimaatneutraal zijn, waarbij we duurzaam denken en doen willen stimuleren. Dat vraagt om een omslag in gedrag en beleid. En om meer betrokkenheid van inwoners en bedrijven van ons mooie eiland. Een vitale, economisch gezonde, goed bereikbare, aantrekkelijke, veilige, duurzame en inclusieve Hoeksche Waard creëren we nu eenmaal samen!

